

Elke dag een uniek document over WO II

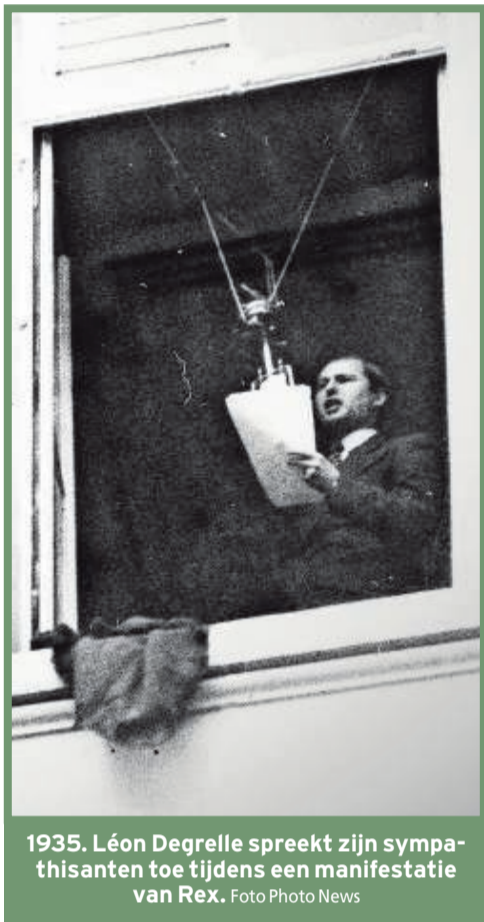
Op 10 mei is het 75 jaar geleden dat Hitler België binnenviel, voor ons land het begin van de Tweede Wereldoorlog. 'Het Laatste Nieuws' blikt in 24 afleveringen terug op de aanloop en het verloop ervan, met een herdruk van originele kranten en uniek beeldmateriaal.

Tekst: ERWIN VERHOEVEN
Fotoreductie: BART LEYE

Lente 1936. Extremisten van links en rechts doen hun intrede in het parlement. Het land ligt volledig plat door een algemene staking en zit wekenlang zonder regering.

De democratie wankelt. Rex-leider Léon Degrelle denkt dat de tijd rijp is voor een greep naar de macht. Hij botst op premier Paul Van Zeeland.

1935. Léon Degrelle spreekt zijn sympathisanten toe tijdens een manifestatie van Rex. Foto Photo News

De crisis van de parlementaire democratie

Degrelle doet greep naar de macht

De eerste regering-Van Zeeland – katholieken, liberalen en socialisten – die op 29 maart 1935 haar economisch herstelprogramma presenteert in het parlement, verschilt sterk van haar voorgangers. Het is veruit het jongste kabinet dat België tot dan toe gekend heeft. Premier Van Zeeland zelf is slechts 41. Onder de vele nieuwe gezichten, het enfant terrible van de socialisten Paul-Henri Spaak (36). Ook Hendrik De Man, de socialistische theoreticus met wie Van Zeeland in het grootste geheim een andere aanpak van de diepe economische crisis voorbereid heeft, is van de partij. Van Zeeland neemt een verschroeiende start. Volmachten voor een jaar, devaluatie van de frank met 28%, oprichting van een Bankcommissie die de kleine spaarder moet beschermen, fiscale maatregelen ten gunste van het bedrijfsleven, een programma van openbare werken en de oprichting van een Dienst voor het Economisch Herstel. Dat laatste is een toegeving aan De Man. Zo'n instelling was de hoeksteen van zijn 'Plan van de Arbeid'. Onder Van Zeeland zal het snel een lege doos blijken.

Met de bezem

De resultaten van de nieuwe economische politiek laten niet lang op zich wachten. Eind 1935 al wordt een begroting in evenwicht ingediend. De export

is verdubbeld. Het aantal volledig werklozen zakt in één jaar van 300.000 naar 100.000. Maar het driedelige kabinet-Van Zeeland geeft ondanks dat mooie bilan snel blijk van weinig samenhang. Tezelfdertijd groeit de oppositie. In Vlaanderen vormt Staf De Clercq de Frontpartij

om tot het Vlaams-Nationaal Verbond (VNV). Maar het is vooral het Franstalige fenomeen Rex dat Van Zeeland en zijn katholieke partij zorgen baart. Rex ontstaat begin jaren dertig in het katholieke Franstalige studentenmilieu in Leuven. De Luxemburgse brouwerszoon en rechtenstudent Léon Degrelle neemt er de leiding van een kleine katholieke uitgeverij, les Editions Rex. Monseigneur

Picard, de proost van de Katholieke Actie, is de Rex-leider lange tijd goed gezind. Degrelle heeft het in zijn weekblad Rex en in de brochures 'J'accuse/ik beschuldig' week na week in vlamme bewoordingen over schandalen en corruptie, over «les banksters et les pourris». Volgens hem is de parlementaire democratie rot. Een van de partijymbolen is de bezem, waarmee de bevlogen redeenaar Degrelle de augiasstallen belooft uit te mesten. Vanop de achtergrond wordt hij goed geïnformeerd door 'De Standaard'-baas Gustave Sap. Die is op wraak belust tegen de leiding van de katholieke partij, na zijn ontslag als minister.

Aardverschuiving

Rex kan in 1935 op nogal wat aanhang rekenen, vooral bij de middenstand, boeren en bedienden. Wanneer Degrelle steeds lelijker tekeergaat, neemt de katholieke kerk stilaan afstand van haar eigen creatuur. Bij bisschoppelijk decreet wordt het eind november verboden aan leraars en priesters nog langer met Degrelle samen te werken. Ook de katholieke partij breekt einde februari 1936 officieel met Rex. Daarop beslist Degrelle zijn beweging om te vormen tot een politieke partij en deel te nemen aan de verkiezingen, voorzien voor de herfst. Om Rex de wind uit de zeilen te nemen, verzoekt de regering de verkiezingen naar 24 mei. Die dag vindt een politieke aardverschuiving plaats. De katholieke partij krijgt de grootste klap uit haar geschiedenis. De communisten verdrievoudigen hun zetelaantal tot 9, de Vlaams-nationalisten verdubbelen tot 16 en Rex haalt vanuit het niets 21 Kamerzetels en 12 in de Senaat. De partij van Degrelle is bijna zo groot als de liberalen.

De socialisten eisen als grootste partij het premierschap op, maar hun leider Emile Vandervelde slaagt er niet in een regering op de been te brengen. Ook oud-premier Van Zeeland geeft zijn formatieopdracht terug aan de koning. Aan de vooravond van de verkiezingen zijn in Antwerpen twee socialistische militanten doodgeschoten door een lid van een kleine extreemrechtse partij, de Realistische Beweging. Hun begrafenis groeit uit tot een wilde havenstaking. Midden juni ligt het hele land plat. Koning Leopold verliest zijn geduld. Hij roept de toppolitici

Degrelle heeft het in zijn weekblad en brochures week na week in vlamme bewoordingen over schandalen en corruptie, over «les banksters et les pourris»

voor een collectieve audiëntie en spelt hen de les. Volgens Gaston Eyskens mochten ze zelfs het paleis niet uit zonder te beloven snel een ploeg op de been te brengen. Waar of niet, twee dagen later is de regering-Van Zeeland II een feit en eind juni is de sociale vrede hersteld.

Mars op Brussel

Na de zomer wil Léon Degrelle de regering-Van Zeeland op de knieën krijgen. Hij acht het moment gekomen om de macht te grijpen. Op 25 oktober plant hij een 'Mars op Brussel' met «250.000 rexisten». Van Zeeland verbiedt de mars en sluit de hoofdstad vermetisch af. In de gietende regen dagen slechts 5.000 betogers op. Daarop lokt Degrelle in Brussel een tussentijdse verkiezing uit en daagt Van Zeeland uit. Op vraag van de drie regeringspartijen neemt de premier de handschoen op. Aan de vooravond van de stembusgang van 7 maart 1937 geeft kardinaal Van Roey op verzoek van Van Zeeland duidelijk stemadvies: «Rex is een gevaar voor het land en voor de kerk». Van Zeeland haalt 76% van de stemmen, Degrelle 19%. De Rex-leider en zijn partij komen die klap nooit meer te boven. De regering-Van Zeeland II heeft ondertussen de buitenlandse en militaire politiek van ons land grondig herschikt. België stelt zich voortaan 'onafhankelijk' op. In de hoop dat de oorlog aan onze deur passeert.

De inzet van de verkiezingen in 1937 is duidelijk: stem tegen de burgeroorlog, stem voor de zetelende premier Van Zeeland.

Aan de vooravond van de stembusgang van 7 maart 1937 geeft kardinaal Van Roey duidelijk stemadvies: «Rex is een gevaar voor het land en voor de kerk»